ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKROKSTS

Nr. 44 (132) 1997. GODA 5. DECEMBRIS CENA 5 SANTIMI

ZEMESSORGI, KARAVEIRI, INSTRUKTORI, VĒRSINĪKI!

GŪDŌTĪ LATGOLAS ĻAUDIS!

18. novembra svineibas ir pīmiņa nūtykumam, kod latvīšu tauta spēja pasludynōt sovu vaļsti. Lōčplēša dīna ir atgōdynōjums myusim kotram Latvejas vaļsts piļsōņam, ka par tū beja jōsaceinas leidz pādejam ašņa pilīņam, ka naatkareiba pādu pa pādam beja jōaizstōv uz dzeiveibu un nōvi. Latveja ir taidā geografiskā vītā, kur nikod nav bejis ilga un stabila mīra.

Nav jōsaver tōlā pagōtnē. Voi vēļ ari šō goda oktobris myusim naatgōdynoj 1939. goda nūtykumus? Voi Latvejā ir moz vīnas kara bāzes Skrundā un Krīvejas kreisera »Pjotr Velikij« atsarošonōs pret Līpōju, tragiska nūtykuma sakarā ar tū? Drūšeibas garanteju pīdōvōjums tyka izteikts tikai un vīneigi tōpēc, lai Baltejas vaļstis aizkavātu ceļā uz NATO.

Ir tys breidis, kod piļsōņam jōuzdūd sev jautōjums: voi ir gotovs stōtīs sovas vaļsts aizstōvu, karaveiru rindōs? Kod izabeigsīs bāguļōšona un vysaidu īmaslu meklēšona, lai izavaireitu nu militarō dīnasta? Voi tī, kuri breivprōteigi stōjušīs sovas vaļsts aizsardzeibā, ir peļnējuši, ka uz jīm, cylvākim formas tārpūs, civilīdzeivōtōji raugōs ar skepsi voi pat ar nīvōšonu, varbyut kai uz naivim idealistim voi taidim, kuri nav mōcējuši izagrūzeit nu kotras vaļsts piļsōņa svāta pīnōkuma — sovas Dzimtines aizsardzeibas.

Šūbreid, varbyut pat, varātu saceit, asūt kristceļūs, radzam, cik myusu tautai pīnōcis gryuts un atbiļdeigs laiks — jōatgyust sova vīta Eiropā, napazaudejūt nacionalū sovdabeibu, jōpanōk politiska stabilitate, jōatteista ekonomika un, kai ikvīnai naatkareigai vaļstei, jōveidoj ari sovi nacionalī bruņōtī spāki.

Myusim jōprūt parōdeit, ka latvīšu tauta vajadzeibas gadējumā spēs aizstōvēt sovu vaļsti, sevi, ir stypra mīrmīleigōs vēļmēs, taipat kai gribā aizstōvēt Tāvzemi.

Šys laiks myusim ļūti nūzeimeigs, lai varātu izjust, kaidi asam, kaidas ir myusu funkcejas, tikai vīnmār un vysur jōatsacer, ka, lūkūt mugoras vysūs vērzīņūs un klausūt vysus, kuri mēgīnōs nūrōdeit, kū dreikst un kū nadreikst, mes zaudejom sovu pošcīnu. Nivīnam, kurs nav pratis aizstōvēt sevi un nav darējis vysu, lai tū īsavuiceitu pēc īspējas lobōk, tam nav ari eistu draugu, taidi byus tikai tam, kurs mōceis aizstōvēt sovu un tāvu zemi.

Šamā skaistajā svātku dīnā, stōvūt pi myusu Latgolas simbola — Mōras pīminekļa, gribu nūvēlēt, lai kotrs nu myusim atsacer, ka Latgolas Mōra ir ari vysas Latvejas breiveibas simbols un calts par gūdu tīm, kuri izceinēja šū breiveibu, un lai mes nikod naaizmērstu, kaida cena bejuse šom ceiņom.

Atzeimejūt Latvejas Republikas proklamēšonas 79. godadīnu, nūvēleju jyusim vīnōteibas spāku, sekmes kaujas īmaņu apgyušonā, saglobōt iztureibu un nikod naaizmērst, ka nivīns cyts myusu vītā naaizstōvēs Latvejas vaļstiskumu un naatkareibu.

Gūds kolpōt Latvejai!

Jōņs ŽAGATA,
Zemessardzes pulkvedis, 3. ZS brigādes komandīrs

Uzruna pi pīminekļa »Vīnōti Latvejai« Rēzeknē, 1997. goda 18. novembrī.

JŪLIJS TRŪPS

79 MINUS KRĪVU OKUPACEJA

Laiks sōc Latvejas Republikas pasludynōšonas 80. godskōrtu, kaidi vārōjumi, pōrrunas rūnas pēc šō nūtykuma atceres Rēzeknē? Golvonais — Latgolas 3. zemessardzes brigādes parōde pi pīminekļa »Vīnōti Latvejai«, bet pyrms tam — brigades komandīra pulkveža J. Žogotas uzruna, Rēzeknes mēra J. Juknas apsveikums. Lai par myusu zemessardzi pasoka ari na mozumu slykta, 18. novembrī jei beja sovu svineigūs uzdavumu augstumūs. Skaisti sūļōt natraucēja ari nasenejō pōreja uz Latvejas armejas parādes sūli. Bet leidz ar saviļņōjumu beja jōdūmoj, ka vēļ jūprūjom bez armejas materialō nūdrūšinōjuma myusu vaļstī navar nūvērst pat tōs pagōtnes palīkas, kas naprosa naudu. Pīmāram, kōpēc nav pasludynōts, ka zvārasts, kas sovulaik dūts padūmu armejā, vairs nav spākā, seviški attīceibā uz tīm, kas nu šōs armejas nyu diņ myusu armejas bruņōtūs spākūs (»Zemtura« pīzeime: vysi, kas stōjās zemessardzē, sōcūt nu īrindas karaveirim, pyrms pījimt uzticeibas zvārastu Latvejas Republikai, rakstiski atsasoka nu zvārasta krīvu armejai.)

Cik vēļ tūmār baiga tautas apateja, nazynōšona. Pi pīminekļa te beja moz publikas, daudzi nu veirīšim, skanūt himnai »Dīvs, svētej Latveju!« pat nanūjēme golvassagas. Bet 1. Latvejas laikā tū darēja pat zemnīks teirumā.

Mozs ir bejis breivōs Latvejas laiks, jo nu 79 godim jōatjam krīvu un cytu svešu varu okupacejas laiks. Tōpēc ari myusu — breivūs Latvejas pilsōņu — apziņa un gors pavysam nav ni tyvu vaļsts vacumam. Voi 80. godadīnā byus sovaižōk?

MUZEJS VUICA VĒSTURI

Sakarā ar vaļsts svātkim novembrī Latgolas kulturvēstures muzejs Rēzeknē un rajonā organizēja vēstures stuņdes par Latvejas armeju un vaļsts veidōšonūs. Acimradzūt, skūlōs ar šīm vaicōjumim kaut kas nav kōrteibā, jo, kai uzzynōju muzejā, pīprasējums pēc tō piaug un teik izteikta vēlēšonōs, lai muzeja darbinīki teikas na tikai ar vacōkūs, bet ari jaunōkūs klašu skūlānim. Natīši ari vaļsts naveicynoj patriotisma jyutu veidōšonu caur Latvejas vēstures prizmu. Jo cytugod olgas Latvejā īcarāts palelynōt par 10 procentim, tod skūlōtōjim — jau mozōk. Pavysam bēdeigs sūlōs byut Rēzeknes pedagogu olgu pīaugums — pat napylni 3 procenti. Tys ir svareigs faktors, kōpēc daudzi bārni daudz kū nazyna par Latveju pagōtnē. Tys, dabiski, nav golvonais, jo daudz patriotisma jūmā var īvuicēt ari bez naudas. Un tū dora Rēzeknes muzejs.

DOLŌS POŠVAĻDEIBU PĪREDZĒ

Žurnalists nu Moldovas vaļsts, Administracejas akademejas pasnīdzējs Vasile Cioarics Latgolā interesējōs, kai nūteik vītejūs pošvaļdeibu darbeiba, strukturēšona, kaida ir saisteiba ar vaļsts pōrvaļdes strukturom. Cīmeņš Preiļūs bez centra padūmes un Leivōnu piļsātas dūmes beja ari pi kolegim, jo tai var saceit, Aizkaļnē, Stabuļnīkūs, Daugavpiļs pusē, sovukōrt Naujenē, Ilūkstē un Vyškūs, bet Rēzeknē, kai stōstēja rajona padūmes informacejas nūdaļas vadeitōjs P. Bērziņš, gyuta un dūta informaceja Greiškānūs, Ūzulainē un Kaunatā. Greiškāni izvālāti beja saisteibā ar lykumu par Rēzeknes SE zonu, bet Kauņata tōpēc, ka, škīt, pēc vysom reformom paliks Latvejas kartē kai īpoši naizmaineita administrativa struktura.

PĪNSAIMNĪCEIBA — LATGOLAS ZEMNĪKA NŌKŪTNE

Novembra pādejā desmitdīnā dorba godus atzeimēja vīns nu Rēzeknes vacōkīm un privatizacejas krūpleibas izturējušīm uzjāmumim — a/k »RPKK«. Kombinata prezidents Anatolijs Tuča kungs zynōja stōsteit, ka ceļš bejis gryuts, bet pareizs.

Bezdorba sārgas pōrjimtajā Latgolas sirdī pādejūs divūs godūs saryupātas 200 dorba vītas. Beigušōs kavēšonōs ar naudu zemnīkim, jo izaveidōjusēs loba sadarbeiba ar Latvejas Unibanku. Ražōšonas koncentraceja ari pīrōdējuse, ka nav bejuse oploma, jo ņyu tī mozī uzjāmumi, kas atmūdas sōkumā izastōja nu kombinata, ir atpērkti voi bankrotējuši — Malnova, Varakļōni, Malta un cyti. Nōkūtne saistōs ar jaunu tehnologeju, jaunim produktim, pat ar elektreibas ražōšonu. Bet pošlaik — jaunō lykuma Rēzeknes SEZ realizēšona. Tuča kungs dūmoj, ka tīši ekonomiskō zona īpoši napaceļs uzjāmumu ekonomiku, bet natīši — obligati, jo, rēzeknīšim dabojūt dorbu, byus olgas, taitod lelōka pērkšona attīceibā ari uz a/s »Rēzeknes pīna konservu kombinats« pasaulē labi pazeistamōm garšeigōm precem.

Pyrms 40 godu svātkim Rēzeknē beja zemkūpeibas ministrs A. Rāviņš, lai pōrrunōtu Latgolas zemnīceibas perspektivūs vaicōjumus. Nūvodam teiši pīna un gaļas lūpkūpeiba ir vysefekteigōkō, tōpēc lels grāks byutu pazudynōt ražōšonu »Preiļu sīrā«, Krōslovas sausō vōjpīna ryupneicā un, prūtams, a/s »RPKK«. Pādejais, kurs izdzeivōjis bez īpaša vaļsts atbolsta, kai jau četrdesmitgadnīks, ir spāku brīdumā un ar daudzom idejom drūši raugōs nōkūtnē.

VIKTORS TRJANOVSKIS

NACIONALŪS PARTIZANU PĪMIŅAI

PABRAUCŪT nu Ludzas pōrs kilometrus Rēzeknes vērzīnī, ceļa lobajā molā Garbaru mežā radzams uzbārts nalels laukums ar augstu metalisku krystu vydā, blokus nūvītōts daudztonneigs granita laukakmiņs ar īcārstīm zūbyna un egles siluetim. Tīpat marmora plōksne ar īkoltim vōrdim:

Mūžīga piemiņa
par Latvijas neatkarību
kritušajiem Ludzas apriņķa
Nacionālajiem partizāniem!
Viņi mira, lai dzīvotu tu,
Lai brīvības karogs
Pāri Latvijai plīvotu!

Šamā vītā aprokti tai saucamōs Krivandas operacejas gaitā 1952. godā krituši desmit kaujinīki.

Izveidōt memorialū ansambli vysim taidā veidā būjā gōjušīm Ludzas rajona ceineitōjim īcerējis vītejōs Aizsorgu organizacejas prīkšnīks Juris Krūmiņš, pīmiņas vītas metu izstrōdōjis Jura Soikāna Ludzas bārnu mōkslas skūlas direktors Ontons Kūkōjs. Dorbus veikt paleidzēja piļsātas dūme, rajona padūme, Leidumnīku un Cyblas pogosts, »Ludzas lauktehnikas« ļaudis un daudzi cyti.

Memorialō ansambļa pyrmū kōrtu atklōja un īsvētēja 15. novembra reitā. Saitā runōja Saeimas deputate Janīna Kušnere, LR Aizsorgu organizacejas prīkšnīks **Jānis Rība**, šeit apglobōtō kaujinīka Klešnīka dāls Vladislavs un cyti. Jī paude latvīšu apjēmeibu nikod vairs napīļaut leidzeigu ašņadorbu atsakōrtōšonūs myusu zemē. Lai ik godu, seviški Lōčplēša dīnā 11. novembrī, mes varātu drūši nōkt uz šū vītu gūdynōt taisneigā ceiņā krituošūs. Šai pīmiņai salutēja klōtbejušī Krivandas rūbežsorgi.

Garbarūs pagaidam atklōta tikai memorialō ansambļa pyrmō kōrta, pīmiņas plōksnē šeit paradzāts īkaļt ari daudzu cytu ludzōnīšu — nacionalūs partizanu voi pretōšonōs kusteibas daleibnīku vōrdus, kuri laikā nu 1944. leidz 1952. godam krituši nu čekistu un jūs leidzskrējēju voi cytu asiņainūs varmōku rūkom. Šūs cylvāku apzynōšonā veicams lels un gryuts dorbs, bet tys ir jōdora, lai nivīns šaids vōrds natyktu izdzāsts nu tautas atmiņas.

HRONIKA

● 1. decembrī (1907—1944) Daugavpiļs apriņķa Preiļu pogosta Anspokūs dzimis rakstnīks, publicists, skūlōtōjs Pīters Gilučs. 1941. godā īslūdzeits Solaspiļs koncentracejas nūmetnē.

● 2. decembrī (1902) dzymuse dzīdōtōja Anna Skrūzmane (Rolika), myruse 1989. goda 3. septembrī Detroitā, ASV.

● 2. decembrī Rēzeknes apriņķa Viļānu pogosta Medinsku cīmā dzimis rakstnīks, pedagogs Eduards Šmugajs, miris 1986. goda 2. janvarī Flemingtonā, Austrālejā.

● 3. decembrī (1967) Toronto, Kanādā, miris sabīdriskais darbinīks, Latgolas Pētnīceibas instituta (LPI) prezidents, publicists Aleksandrs Baņa. Dzimis 1909. goda 22. janvarī Daugavpiļs spriņķa Bukmuižas pogosta Pustoškōs.

● 3.—4. decembrī (1917) Rēzeknē nūtyka Latgolas strōdnīku, karaveiru un zemnīku pōrstōvu kongress.

● 4. decembrī (1927) veiskups Jezups Rancāns īsvētēja Ludzas gimnazejas jaunuzcaltū āku.

● 4. decembrī (1867) Rēzeknes apriņķa Sakstagola pogostā dzimis Latgolas atmūdas darbinīks bazneickungs Andrivs Kantinīks, miris 1912. goda 2. februarī Rogovkā.

● 4. decembrī (1987) Reigā myruse Mōkslas fonda ilggadejō darbineica, mōkslinīka Franciska Varslavāna dzeivesbīdre Zāra Varslavāne. Dzymuse 1903. goda 10. novembrī Rēzeknē.

Sastōdēja
Viktors TROJANOVSKIS

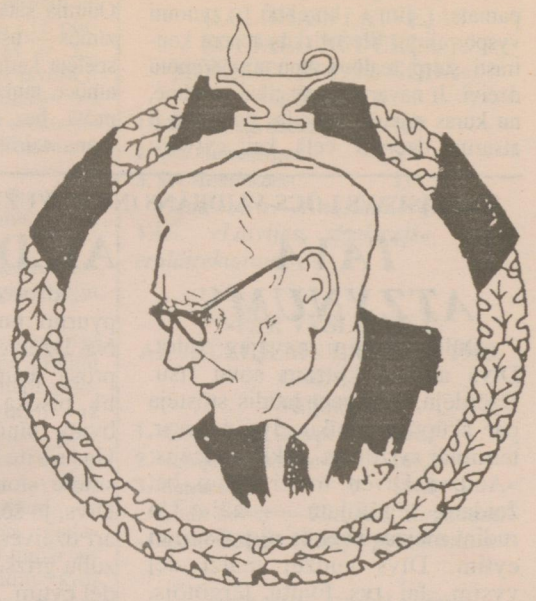

Šys J. Dekšņa zeimējums greznoj žurnala »Dzeive« 1968. goda 87. numera vōku (janvars–februars), kurā ir Aleksandra Baņas laikabīdru, bet tagad jau ari aizgōjēju Leonarda Latkovska un Mikeļa Bukša atvodu vōrdi un fotoreportaža nu jō bērem.

Ūtrajā loppusē – plašōks roksts par A. Baņu.

◆

TRADICIONALAJĀ Mōrtiņdīnas godatērgā, kū reikoj uz laukuma pi rajona padūmes ākas Preiļūs, ari šūgod pīsadalēja Rūžupes pogosta zemnīka Edgara Vaivoda saimnīceiba. Jei slovona ar sovim gaļas izstrōdōjumim, ari šūgod tī beja plašā izvēlē.

REDKOLEGEJA: Valija Berkina – Jākubpiļs, Jōņs Eļksnis – Latgolas Kultūras centra izdevnīceiba, Pīters Gleizdāns – Rēzekne, Jōņs Kokins – Daugavpiļs, Anita Petkune – Krōslova, Ontons Rancāns – Preiļi, Ontons Slyšāns – Bolvi, Viktors Trojanovskis – Ludza, Pīters Zeile – Reiga, Jōņs Žugovs – Reiga, ōrzemu biroja vadeitōjs – Aļberts Spōģis Minstere

P. GLEIZDĀNS. Rogovkas tipāži. 1958 g. (60×40 cm, papīra tinas tuša)

PĪTERS GLEIZDĀNS

ROGOVKĪŠI IZKŪPT PASAULI

Šys zeimējums informej par latgalīšim, kuru dzeive aizritēja patōli nu profesionalōs mōkslas olūtim, radīs šō godsymta ūtrajā pusē, kod Nautrānu veirīšus naīpricynōja oficialōs atziņas, ka jūs te dzeivoj vairōk nakai sīvīšu. Dīva radeibas skaistums — dūmōt un strōdōt, pasorgōt sevi nu pazussōnas beja vēļ spākā, lai gon gavilejūšō bazneica atsarodōs ateisma susātivē. Ļauteni naapstreidēja voldūšu vaicōjumu: kam nōve īgivums (varbyut pošam)? Kūpeigajā darbeibā nabeja gotovi mērt, ni ari dzeivi uzsōkt nu jauna, īroduмūs, dzeivojūt godim ilgi, vīneigi varbyut nūnōce konfliktā ar sevi.

Grafikas lopōs kai atmiņu spīgeļu zālēs grūzōs Rogovkas veiri — gōdeigi tāvi, patriotiski (losi — praktiski) nūskaņōti ar peipeitōju satraukumu sovā pošaizjimteibā. Estetiskais pamats jīm korekts, zynomi vyspōrpījimtī filozofiskūs apceru kontrasti storp realū ikdīnu un īdūmōtū dzeivi. Jī navar dzeivōt tikai pagōtnē, nu kuras nōkuši, mōkslas patīseibā jī atsarūn dzeives ceļā kai cylvāku dvēseļu izjyutu mirkli.

Zemes kolps, nūvodnīks, ar skaļu voi šņōcūšu uzvōrda golūtni, svynūt voi nasvynūt sovas patstōveibas dīnas, spēj īaugt tipu daudzveideibā. Kai tulkōt tālu dobā, krōsōs, linejōs, ekstra izjyutu sasvylumā ir nacarāti daudz reglamentāts, mozōk — kai dzeivōt leidza un pōrdzeivōt, pabyut šō tāla pošcīnā. Zeimēšonas process tūlaik beja dzeives telpas plašums, prīcas apziņa un atklōjums, kura prīškā teiri profesionalī jautōjumi mēdze atsakōpt pakōrtōtā vītā.

KYULĪŅS GAISĀ

Latvejas popularō akvarelista, Reigas lītiškōs mōkslas vydusskūlas gleznīceibas pasnīdzēja Eduarda Jurkeļa rūsynōts, 1958. godā zeimēju lauku dorbu dareitōjus vysā jūs vyzualā krōšņumā un monumentalitatē. Storp Rogovkas apkaimes veirim jyutūs kai sovejais, jī dabeigi uzjēme munus stikus un nikus. Reputaceja beja obpuseji augsta. Īdybynōtō svātdīnu pēcpušdīņu puļcēšonōs tāva Oduma sātā — vosorōs ōbeļu dōrzā, zīmōs — ustobā pi lelō golda, kur vīni spēlēja kartas, cyti — dambreti, trešī atnōce taipat. Prota pasasmīt skaidrā prōtā, bez styprūs dzērīņu līitōšonas, mani vairōk slavēja par akrobatisku kyulīni gaisā, nakai par zeimējumim. Jūs prīkam tīpat, kur sēdēja ustobā voi pogolmā, varēja gaisā apmest kyulīni un pīsazemēt uz kōjom.

MIRKLI ZEIMĒJUMĀ

Šudiņ avīzē publicejamajā zeimējumā ir Rogovkas natitulātūs veiru atlase, tradicionalais jimūs, tipiskais, tys ir individualais un laikmata spektrs. Laukstrōdnīka apgārba ikdīnas kultura socpsihologejā 50. godu lauku sabīdreibā saistējōs ar naregistrātīm individualīm šaučim, skraučim, cereibu uz jīm un bezcereibu, kuri sovōs praksēs izstrōdōtajūs emocionalajūs akcentūs cylvāku ītērpe kai prota un varēja.

Kompoziceju (pyrmō figura nu kreisōs) īvoda konsekvents, ar karaveira reakceju un bez avanturista pazeimem vacōkōs paaudzes pōrstōvs, kurs prūt autūs īteit kōjas, īaut piļsātā ražōtūs kalašūs — pēc veižu specifikas. Figuras rakursā — izbejuša karaveira godi tēviškeigas pateiceibas žestu volūdu.

Sarunā nūkoncentrāta golvonō, centralō figura ar papeira gobolu zūbūs, jō rūkas aizjimtas pošaudzātō tabaka izjimšonā nu svōrku kabatom. Šys tipāžs »skaņ« leidza patīsom negacejom: drūšsirdeigais rogovkīts pavasara sējā nu īsēšonai paradzātīm un uz lauka atvastīm mīžim nūčīpis pōrs pīpiļdeitu maisu — kolhozu laikūs pajimšonu nu kūpsaimnīceibas kaimini nauzskatēja par zagšonu. Nu vaļstiskas pīredzes naanalizejūt morālōs vērteibas, kas ir tīpat blokus un īnas mīra sajyutas cylvāku attīceibōs, jys šūs maisus īstīp ustobā. Dreiž pamona mōjai tyvojamēs brigaderi un piļsātas milici. Stōvūklis nūpītns, dažōs atlykušajōs minutēs veirs aplīcynoj apbreinojamu osprōteibu — paceļ skotu uz dabasim, škūrstynā pamona šībera duraveņas un tī saber šūs pajimtūs mīžus!..

Par atteisteibu un patēriņu vēļ nadūmojūt, sadzēržu dzīsmeņu:

Nu škūrstynim tik Rogovkā
kvāpu vītā
eisti mīži ōrā sleid...

Tai. Šōs kompozicejas lobōs molas tipāžs — vušku ōdu raudzēšonas un gērēšonas līitpratējs (vyspōr kotrs rogovkīts kū to prota — salōpeit jumtu, šyut kažukus un tabaka (mahorkas) repus, taiseit rotus un zōrkus, vōreit olu voi tacynōt kandžu utt., mozōk — zagt nu kaimiņa un kautīs). Īspaideigi beja veiru darinōtī kažuki, ari palākī veļtini (voiloki) — kalašus jīm izgatavōja poši nu lyužņūs izmastūs smogūs automašinu »šļaukom« — gumejas kamerom.

Zeimējumā tvartais mirklis byuteibas izvērtējumā ir bez metaforom, skaļuma un senom himnom.

BYUTEIBA

Myusdīneigā datorizātā pasaulē zeimēšonas mōksla eksistej un ir svareiga vērteibu izsaceitōja, ikdīnā šys tālōtōjas mōkslas veids demokratiskōks, tys ir, nateik akcentāta svōrsteišonōs formu variēšonā — profesionalōs atkōpēs attālōjuma kūpformā. Cik zeimējums leidzeigs tam, kū tu redzi, tik reducāts ir cālūņu un seku (kauzalitates) princips, ap kuru varam byuvēt sovas izjyutas un īztēli. Zeimējuma formas procesa logiskais atklōjums nav vīnaids, tōs klōtbyutne pōrsteidz ar gudreibu vyscaur myuža gaitā kulturvēsturē. Mōkslinīciskōs izpausmes daļā progresivōs tendences, vīnkōršeibas aspekts, sōkts nu nulles, klyust saprūtams vysim. Taitod, zeimējums ir nūtykums, kas rūsynoj, aplīcynoj dzeives maineibu, myusdīnōs vēļ namādz nūjaukt attīceibas storp autoru un jō dorbu.

CYLVĀKS UN ZYNŌTNĪKS

Aleksandrs Batņa dzimis 1909. goda 22. janvarī Bukmuižas pogostā, myra Toronto, Kanādā, 1967. goda 3. decembrī, paglobōts 6. decembrī. Pēc dobas beja kluss, mīrmīleigs, saticeigs un draudzeigs, nabeja nu tīm, kuri bōžas pyrmajōs rindōs, dzanās pēc gūda un omotim, mēginoj sevi izceļt. Beja kluss un nūsvārts dorba dareitōjs.

Skūlas gaitas A. Batņa uzsōce 1917. godā, kod tāvs atsagrīze nu kara, un jau ūtrajā klasē Bukmuižas skūlā, kura nu mōjom beja 8 kilometru tōlumā. Pamatskūlu beidze Dagdā. Uzrakstējis par ekskurseju uz Volkenbergu (1925), tū īspīde »Latgolas Vōrds« — pyrmō publikaceja, bet gimnazista godūs jō roksti pasarōdēja jau gondreiž vysūs latgaļu izdavumūs, seviški, kod studēja LU filozofeju. Dorbōjōs latgaļu studentu bīdreibā »Montania«, beja LU filologejas un filozofejas studentu bīdreibas sekretars un vēļōk, leidz likvidēšonai 1940. godā — jōs prīkšsādātōjs. Strōdōja par īrēdni Tautas lobklōjeibas ministrejā, studeju laikā ar lekcejom par nacionalōs dūmas atdzimšonu Latgolā apmeklēja Atašīni, Varakļōnus, Viļānus, Bēržpili, Dagdu, Indru, Bukmuižu, Augšpili, Osyuni, Cyblu, Rykovu un cytas vītas. Vōcu okupacejas laikā nūsadeve tikai studejom, bet 1944. godā devēs bēgļu gaitōs, universitates izgleiteibu pabeidze Gētingenā (Vōcejā), 1949. godā izceļōja uz Toronto. Nu šō goda beja Latvīšu preses bīdreibas bīdrs, nūorganizēja un divus godus vadēja latvīšu radio raidējumus Norandā, Kvebekas proviņcē, bet, kod 1959. godā pōrsacēle uz Toronto — nu Niagaras. Beja LPI lūceklis un pīlyka pyules tō Kanādas kūpas nūorganizēšonā. Apsaprecēja ar farmaceiti Mariju, jūs gimine 1947. godā tyka svēteita ar dālu Eduardu.

Nasaverūt uz sovu trauslū veseleibu, Aleksandrs Batņa beja apveļteits ar stypru goru, cīnēja dzeju un muzyku, dalliteraturu un lobu mōkslu. Beja taisnas linejas gōjējs un latgaļs ar sirdi un dvēseli.

Attālūs: A. Budže (nu kreisōs), J. Ļahs, prof. Dr. J. Lelis, T. Puisāns, O. Zvīdris, Aleksandrs Batņa un P. Kašs; pi aizgōjēja zōrka stōv jō dāls Eduards un dzeivesbīdre Marija.

VLADISLAVS LŌCS-VAIDEĀNS (NU »MYUŽA DĪNAS« I DAĻAS)

TĀVA ATZYNUMS

»Dāls, ubogim navajag žālōt. Dīvs audzej kotram sovu tīsu. Dzērdēju, reiz vacī ļaudis stōstēja par skūpū zemnīku. Jys pavasar, teirumā svīzdams sāklu, sacējis: »Audzej, Dīveņ, maizi vysim, bet žeidam, tēgōtōjam — nā!« Un rudinī maizes nabejis ni pošam, ni cytim. Dīvs audzej maizi dēļ vysim, lai tys byutu tērgōtōjs, ubogs, ceļa gōjējs voi žeids. Ikvīnam sova daļa. Putnam i tam nōk sovs gryudeņš, un jam ari Dīvs tū audzej. Taisneiba vacim ļaudim, ka gūteņa i tei sajam ikvīnas maizes pyuru, kuļ tu kai gribi.

Iļža salīk kulē trejsdesmit seši goboli gaļas un tikpat gobolu maizes...

Pi Dricānu bazneicas durovom sēd garas ubogu rindas... Augusts tur kuli un Iļža dūd kotram ubogam pēc kōrtas maizeņ un gaļas gobolus«.

Pīzeime: sēd garas ubogu rindas pi Latgolas bazneicu durovom, vīn Augustu un Iļžu nav ar gaļas un maizes maisim... Voi jaunī zemnīki naatzeist tāva padūma? Voi poši ir kai ubogi, vin kaunejōs nūsasēst pi vaļdeibas tempļa durovom?

AIZDZEREIBAS

»...dzeive nav, lai lobumus gyut pyurim un laimi mēreit kausim. Nā. Dzeive ari prosa upurus, jei ari prosa uzupurēšonūs dēļ ūtra, jei līk, pīsoka, lai jōs osumi, cīssōnas byutu pīnōceigi sagti ar pretejū. Un sīvīte storp veirīšim ir kai smēre storp ritini un asi. Nadūd Dīvs, jo šei smēre ir smiļšaina, tod ari dzeives virpuļa braucīnī nūteik zūbu grīzšona... Tev ir jōuzaupurej dēļ cytim...

»Kōpēc taišni maņ?«

Tev tōpēc, ka tikai tu tū vari... Voi gon okls var vest oklu? Voi tod obeji nakriss bedrē? Un vēļ: »Lobs cylvāks nu sovas sirds krōjuma izjam lobas lītas, bet ļauns izjam ļaunas lītas««.

Pīzeime: partejas un sabīdriskōs kusteibas otkon sviņ aizdzereibas pyrms nōkūšom Saeimas vēlēšonom, bet voi jōs gotovas uperam, voi breivas nu vēļmem lobumus gyut pyurim un laimi mēreit kausim? Gon jōs apsver, kai kotrā īkļaut ari smēri storp pōrnūvodu ritinim un latgaliskū asi. Na tikai sīvītes storp veirīšim, ari latgalīšus storp pōrnūvodnīkim. Bet voi tei nav tikai ōreja pazeime, voi izjims jī nu sovu siržu krōjuma lobas lītas Latgolai?

PŌRVĒRTEIBA

»Sabīdriskō dzeive... nav nikas cyts, kai tikai nasaudzeigō draudzeišonōs, bezprōteiga dzeršona, kura bīži izavērš par troku sacenseibas spēli. Nateik saudzāts nikas, lai tikai varātu gyut uzvaru, lai varātu pasalīleit. Un līleiba līk sasaceņst, lai tys moksōtu kū moksōdams...

Kurs ir nūdūmōjis caur līleibu montōt, kurs grib pasaceļt pōri cytim, tam ir jōcīš nu draugim, kuri taipat sasaceņš atrībeibā. Un atrībeiba nōk nagaidūt. Aiz styura voi otkon atklōtā ceiņā. Šaida jaunekļu dzeive atjam jīm vysu: voi tys ir spāks, krītnums, dailuma izjyutas, voi teira sirds«!

Pīzeime: vyss taipat kai seņōk, vin sabīdriskō dzeive nu krūgu saceņseibas pōrtopuse politiskā. Paškeiru profesra L. Latkovska grōmotu »Latgaļu uzvōrdi...« — Poči, Čepāni, Seili, Tabūni, Gorbunovi, Krištopāni, Kokoreviči... Cik jūs daudz dažaidōs partejōs un vaļsts pōrvaļdes krāslūs! Mōte Latgola, pīdūs sovim brnim ari tod, jo tev īs vēļ gryušōk! Šaida dzeive atjam jīm vysu: i spāku, i krītnumu, dailuma jyutas un teiru sirdi.

Īzrokstūs nu grōmotas izdarējis un pīzeimes sacerējis profesors

Jezups ZEĻONKA.

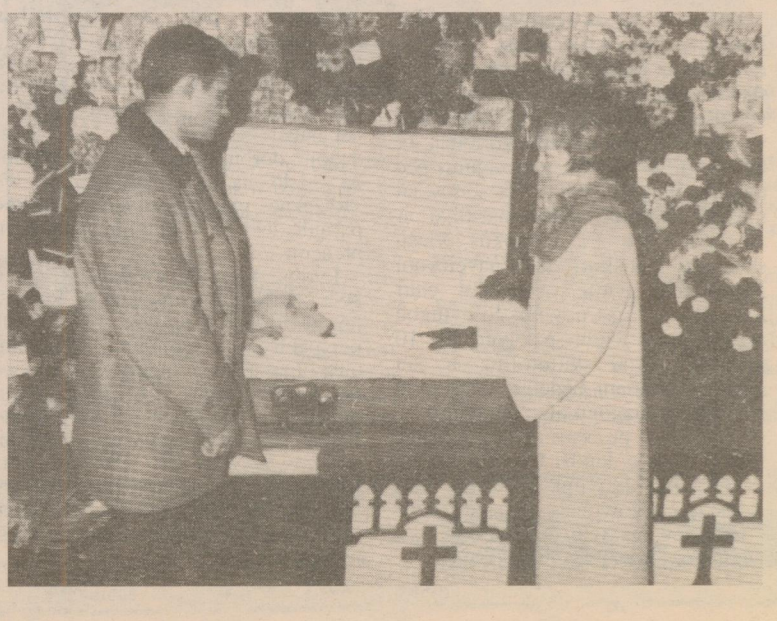

Dienas bizness

Informaceju par »Dienas Biznesa« bolvas »Lobōkais Latvejas uzjāmums 1996. godā« pasnīgšonas ceremoneju, kas nūtyka šō goda 17. novembrī, publicejom nu tō laipni pīsyuteitim materialim.

KŪPPRODUKTS NAV ABSTRAKTS RŌDEITŌJS

REIGAS FONDU BIRŽAS PREZIDENTA ULDA CĒRPA RUNA »DB« MEDAĻU PASNĒGŠONAS SVINEIBŌS

KRASTS: NŪVĒLEJU KONKURENCI!

LR MINISTRU KABINETA PREZIDENTA GUNTARA KRASTA RUNA REIGAS FONDU BIRŽĀ »DIENAS BIZNESA« MEDAĻU PASNĒGŠONĀ UZJĀMUMIM, KURI 1996. GODĀ SASNĀGUŠI VYSLOBŌKŪS EKONOMISKŪS RŌDEITŌJUS

LOBVOKOR UZJĒMĒJI, lobvokor vysi, kas atnōkuši gūdynōt uzjēmējus. Lobvokor vaļdeibas pōrstōvi, lobvokor Saeimas pōrstōvi. Maņ ir patīss prīks šymā vokorā sveikt un cyldynōt tū uzjēmēju saimi, kuru pōrvaļdeitīm lelīm uzjāmumim ir byutiska ītekme ekonomikā.

Myusu vaļstī sōkusēs ekonomiska izaugsme. Šūgod pīauguši apjūmi na tikai transportā un tērdzniceibā, arī ryupniceiba, ceļtniceiba un lauksaimniceiba atsateistējusēs. Izškirūša lūma myusu vaļsts ekonomiskōs stabilitates un tōs socialōs atteisteibas nūdrūšynōšonā, prūtams, ir uzjēmējim. Uzjēmēji dūd myusim dorba vītas. Uzjēmēji veidoj myusu tērdzniceibas bilanci. Uzjēmēji ir tī, kas risynoj socialōs problemas.

Latvejas ekonomiskais modelis ir konkurences vaļsts. Tei ir atvārta breivai pasauļa konkurencei, un ar tū uzjēmējim ir jōsarēkinoj, jo vin tī vālas saglobōt sovu vītu un palelynōt sovu ītekmi. Uzjēmējdarbeibā ļūti svareigs ir mārūgs un šaidu īspēju atvārtō ekonomika dūd. Myusu vaļsts, vaļdeibas, parlamenta uzdavums ir nūdrūšynōt uzjēmējim labvēleigu vidi, lykumu sakōrtōšonu, stabilu, paradzamu, prognozejamu un golvonais na pōrōk smogu nūdūkļu sistemu.

Latvejai napīcīšams atteistēt sovu eksporta potencialu, paleidzūt šymā daudzim uzjēmējim mozōk pazeistamā sektorā. Mes asam īinteresāti, lai myusu vaļstī leidzās mozō un videjō biznesa atteisteibai varātu redzēt izaugam spēceigus, pasauļa tērgūs konkurētspējeigus uzjāmumus, kuru vōrds byutu pazeistams na tikai Latvejā.

Taipat asam īinteresāti redzēt Latvejā uzjāmumus, kuru vōrdi leidzvērteigi tūs investiceju nūpītneibai.

Tōpēc nūvēleju »Dienas Biznesam«, organizejūt šaidus pasōkumus, gaideit un golvonais sagaideit uzjēmēju ineresi un konkurenci — konkurenci par tīseibom saukīs par lobōkīm. Tys atbylstu myusu vysu interesem.

Gūdōtī kungi! Cīnejamōs dāmas! Maņ patīss prīks sveikt jyus šūvokor Reigas Fondu biržas telpōs. Dūmoju, ka mes šeit asam ļūti tyvu ļūti nūzeimeigam punktam, kū faktiski varim nūsaukt par īpašas tradicejas radeišonu.

Ar aktivu »Dienas Biznesa« leidzdaleibu, un par tū jōsoka »Dienas Biznesa« golvonajam redaktoram Juram Paideram lels paļdis, asam ļūti tyvu tam, lai te Latvejā radeitu sovu, jo tai varātu saceit, Nobeļa premeju. Tei ir premeja, kū mes gribim pasnēgt cylvākim, kas ir vysvairōk izdarējuši šamā vaļstī un šōs vaļsts interesēs.

Ir ļūti svareigi, ka vaļsts nacionalais kūpprodukts nateik uztvarts kai abstrakts rōdeitōjs. Ir skaidrs, ka aiz sausi statistiskōs kūpprodukta aleites stōv konkreti uzjēmēji un konkreti uzjāmumi. Aiz nacionalō kūpprodukta stōv konkretas idejas un konkreti sasnāgumi. Tōpēc šudiņ ir īpaši lela prīca, ka mes varim pasaceit paļdis tīm uzjāmumim, kuri ar konkretim sasnāgumim un konkretim dorbim, voi tī byutu peļņa, apgrūzējuma pīaugums, dividendes uz akceju, voi kaidi cyti saimniciskī rōdeitōji, ir vysvairōk davuši Latvejai, tōs īdzeivōtōjim, investorim, vysai sabīdreibai.

Tōpēc maņ kai biržas prezidentam ir patīsa prīca, ka mes pīsadolom kaida ļūti svareiga pasōkuma aizsōkšonā, kuram, es ceru, byus turpynōjums ari nōkamgod, ari nōkūtnē. Kai jau minēja Krasta kungs, konkureņces rezultatā nōkamgod mes te, cerams, sagaidēsim ari cytus uzjāmumus. Paļdis.

Attālā: uzvarātōji.

Foto Ritvars Skuja, »Dienas Bizness«.

»LOBŌKAIS LATVEJAS RYUPNĪCSKAIS PRODUKCEJAS EKSPORTĀTŌJS 1996. GODĀ«

Latvejā daudzi pakolpōjumu eksportātōji uzrōda ļūti lelus rōdeitōjus, bet pēc »DB« ekspertu vērtējuma ryupniciskōs produkcejas eksportātōju golvalī 1996. godā ir šaidi uzjāmumi: »Dauteks«, »Līpōjas metalurgs«, a/s »Lauma«, a/s »Latvijas finieris«. Taču vyslelōkais ražōšonas un eksporta apjūmu pīaugums ir a/s »Latvijas finieris«, kurs ar 33,7 milj. Ls apgrūzējumu ījam 12. vītu. 1995. godā a/s »Latvijas finieris« apgrūzējumi beja 25,4 milj. Ls.

Goda bolva — Jurim Bikim, a/s »Latvijas finieris« prezidentam.

»LELŌKAIS LATVEJAS SOCIALŌ NŪDŪKĻA MOKSŌTŌJS 1996. GODĀ«

miljons Ls

1. VAS »Latvijas dzelzceļš«	10,7
2. VAS »Latvenergo«	5,9
3. SIA »Lattelekom«	5,6

Goda bolva — Andrim Zorgevicam, VAS »Latvijas dzelzceļš« generaldirektoram.

»PAR VYSLELŌKŪ APGRŪZĒJUMU LATVEJĀ 1996. GODĀ«

Miljons Ls

1. »Lukoil Baltija Group«	164,7
2. »Latvijas kuģniecība«	161,3
3. »Latvenergo«	154,3

Goda bolva — Haimam Koganam, »Lukoil Baltija Group« prezidentam.

»PAR VYSLELŌKAJŌM DIVIDENDEM UZ VĪNU AKCEJU REIGAS FONDU BIRŽĀ 1996. GODĀ«

Santimi uz vīnu akceju

1. a/s »Salacgrīva 95«	15
2. a/s »Unibanka«	5
3. a/s »Rīgas raugs«	5

Goda bolva — Imantam Cīrulim, a/s »Salacgrīva 95« generaldirektoram.

»PAR VYSLELŌKŪ PEĻŅU REIGAS FONDU BIRŽĀ 1996. GODĀ«

Miljonūs Ls

1. a/s »Unibanka«	1,98
2. a/s »Daugavpils pievadķēžu rūpnīca«	1,06
3. a/s »Kaija«	0,64

Goda bolva — Andrim Bērziņam, a/s »Latvijas Unibanka« prezidentam.

EDUARDS MATISĀNS, ZYNŌTNĪKS

LATGOLAS VITRAŽAS

4. Ciļvēceigums, mīlesteiba, pīnōkums

Izskotūt lauksaimniciskōs ražōšonas potenciala atteisteibu Latvejā nu 1938. leidz 1997. godam un lauksaimniceibas 1997. goda ziņōjumu, varim atrast zeimeigus saleidzynōjumus:. 1996. godā beja 67% gūvu un 15% vušku saleidzynōjumā ar 1945. godu, cyuku skaits beja 83% nu 1949. goda leimiņa.

Pyrmais sacynōjums: lauksaimniceibas ražōtspējā uz 1 īdzeivōtōju asam zam 1945. goda leimiņa, Latvejā īdzeivōtōju pōrtykas vajadzeibas ar pošražōtū produkceju varim nūdrūšynōt tikai 2/3 apmārā.

Sovukōrt Daugavpiļs Universitates sociologs V. Meņšikovs īdzeivōtōju aptaujōs un pētējumūs nūskaidrōjis, ka myusu atteisteibas golvonais bremzātōjs ir goreigō kūdula tryukums.

Ūtrais sacynōjums: lai harmonizātu sabīdreibas atteisteibu Latvejā, napīcīšams nūteikt vaļsts atteisteibas mērki (goreigū kūdulu vaļsts pastōvēšonai) un tam vajadzātu byut sekōjūšam: izveidōt naatkareigu, tīsisku, pōrticeigu, demokratisku atklōtuma vaļsti un sabīdreibu ar ciļvēceigu seju.

Cereibā, ka Saeima un Vaļdeiba atbaļsteis vaļsts mērka nūteikšonu un tymā īkļaus atteisteibu ciļvēceiguma vērzīnī, tod par svareigu vaļdeibas sastōvdaļu kļyust Latgolas socialōs atteisteibas projekts.

Pošlaik un tyvōkūs godūs Latgolas socialā atteisteibā ir četri golvonī izkōrtōjumi: 60—80 tyukstūšas jaunu rentablu dorba vītu; sociali pošnaspējeigūs, t. i., bārnu, invalidu, vacu un naspējeigu cylvāku primārūs vajadzeibu nūdrūšinōjums; sociali beistamu parōdeibu — alkoholisma, narkomanejas, nūzīdzeibas — izplateišonōs īrūbežōšona; īdzeivōtōju izgleitōšonas, veseleibas apryupes un drūšeibas uzlobōšona.

Vysūs šymūs socialōs atteisteibas vērzīņūs golvonais nūdrūšynōtōjs un organizātōjs ir vaļsts, bet sōkumā mynātōs vaļsts ekonomiskōs mozspējas un nanūteiktōs orientacejas dēļ tyvōkūs pōra godūs vaļsts īguļdējumā socialim mērkim jyutamu uzlobōjumu nabyus, tōpēc myusim vysim, vysim sabīdreibas slōnim, kōrtom, formalom un naformalom strukturom jōpaveic īvārojams dorbs Latgolas cylvāku socialō stōvūkļa uzlobōšonā. Šei kūpvarēšona atkareiga nu myusu ciļvēceiguma, spējas meilēt leidzcylvāku un pīnōkuma izpratnes. Šei kūpvērteišona vyspyrmā kōrtā atkareiga nu nūtureiga, ilgspējeiga mērka asameibas kotram individam, jo tys ir interešu grupu veidōšonōs un mērktīceigas kūpdarbeibas pamats. Pošlaik īdzeivōtōji īsasaista interešu grupōs, kas līcynoj, ka daudzūs gadējumūs cylvāku mērki apsarūbežoj ar funkcionalom vajadzeibom.

Vyspyrmā kōrtā napīcīšami bārnu aizsardzeibas izkōrtōjumi sešūs vērzīņūs: narkomanejas un alkoholisma īrūbežōšonā; nūdrūšynōšonā ar iztyku; nūdrūšynōšonā ar apovim; lai skūla byutu kōjom aizsnādzamā attōlumā; degradātūs vacōku bārnu aizsardzeiba; īvārojama mōceibu leimiņa uzlobōšona skūlōs.

Īpaši jōlyudz vaļsts atbolsts alkoholisma un narkomanejas izplateišonōs īrūbežōšonā storp jaunīšim. Tepat blokam Latgolai — Krīvejā pēc sociologu pētējumim nu 1000 zānim 434 un nu tikpat meitinem 254 jau pamēginōjuši narkotikas. Oficialōs strukturas miņ »labvēleigōkus« skaitļus: kotrs pīcpadsmytais pamēginoj, un kotrs dasmytais kliust par narkomanu.

Dorbā ar cytom socialajom grupom jōsaceņš pīmārōt filozofeju: apryupes objekts, nabadzeigī un moztureigī, nasavoda nu apgōdōjamō psihologejas, īspēju rūbežōs aktivi dorbojās tautsaimniceibā.

Lai moztureigī varātu dorbōtīs pošapgōdē, tū kūpas jōnūdrūšinoj ar bezprocentu kreditim uz 3—4 godim.

Jōpaleidz cylvākim īsasaisteit orūdbīdreibōs un daudzōs cytōs interešu grupōs. Pošlaik golvonī jūs izdzeivōšonas īspēju vairōtōji ir pašvaļdeibas, ticeigūs draudzes, mecenatisms, paleidzeibas fondi, orūdbīdreibas. Paļdis jyusim par Latgolas cylvāku glōbšonu!

Īkšejī un ōrejī draudi.

Kotram nūpītnam pasōkumam, projektam jōsarēkinoj ar īkšejīm un ōrejīm draudim. Mes saskotom pīcus golvonūs apdraudējumus: ciļvēceiguma (humanitarō) devalvaceja, mozspējeiga inteligence, televizejas dezorientejūšō darbeiba, tehnologeju supersasnāgumi, lelōs partejas orientej vaļsts ryupes uz elitaru sabīdreibu un navys vysim vaļsts īdzeivōtōjim.

Televizeja dīndīnā rōda šaušonu, spydzynōšonu, krōpšonu, narkotiku lītōšonu. Zyud īspēja orientētīs ciļvēceigōs vērteibōs. Ļūti vālams vysmoz kanalūs, kuri sajam vaļsts dotaceju — nūdūkļu moksōtōju naudu — narōdeit šaidas lītas.

Atteisteitōs vaļstīs ražōšonas tehnologejas jau tiktōļ izveidōtas, ka 20% strōdojūšūs spēj nūdrūšynōt vysas īkšzemes vajadzeibas. Šū zemu vaļdeibom jōizavēlej, voi uzturēt miļzeigū skaitu bezdarbnīku, voi nūdrūšynōt šūs potencialūs bezdarbnīkus ar dorbu un jūs saražōtū produkceju eksportēt ar miļzeigom pīmoksom. Šys dempinga eksports taidas mozas vaļstis kai Latveja pōrvērš »ekonomiskā tuksnesī«.

Var pīteikūši drūši apgolvōt, ka myusu Saeima sovā lykumdūšonā primari atbolsta eliti un navys vysus vaļsts īdzeivōtōjus. Tū varim skaidri saskateit, pīmāram, lykumā par transporta obligatū apdrūšynōšonu, attīksmē pret lauksaimniceibu.

Īvārojama daļa bezdarbnīku un ari strōdojūšū nav spējeiga kvalitativi un nūtureigi strōdōt.

Myusu zemē dzeives kvalitate ir ari strōdojūšū ciļvēceigūs īpašeibu praktiskais mārs.

REPLIKA

11. NOVEMBRIS? NAZYNU!

Lai gon vēsturiski Latvejas nacejas un vaļsts veidōšonā Latgolai beja izcyla lūma, šudiņ zylūs azaru zemē vaļstiskuma ideja kūpnacionalajā guņskurā dag ar vysai vōju līsmu. Ka tys tai, pīrōdēja īskots Lōčplēša dīnas atcerē Rēzeknē.

Mīra īlas kopi, svātbreids pi Latvejas armejas kritušūs 115 karaveiru pīminekļa. Par tōļōkvirzeibu (nōkūtni) līcynoj Nacionalūs Daugovas vonogu vonadzānu puļceņā uzjimtī jaunī daleibnīki, kuri nūdūd svineigū sūlējumu. Bet kū redzim un dzērdim pēc dažom stuņdem LTS pōrraidē? Uz vaicōjumu, kas ir 11. novembris, bārnu atbiļdes pōrsvorā ir nazynōšona. Un navīn rēzeknīšu, bet ari bolvenīšu, cytu vītu vacōku un skūlōtōju vainas dēļ, jo elementarū par myusu vaļsti skūlānam var īvuicēt bez modernim vēstures uzskates un literaturas materialim. Prūtams, jo vin grib, jo poši zyna...

Apsveičama Latgolas kulturvēstures muzeja darbeiba, gaisynojūt taidu analfabetismu!

Un vēļ vīla pōrdūmom — voi beja vīta Mīra īlas kopūs, varūņu pīmiņu gūdynūt, skandēt revolucionaru vōrsmas »Ar kaujas saucīnim uz lyupom«? Voi teišam myusu gora montu krōtuvē ir tik moz dzejas vōrsmu tīši 11. novembrī sovulaik latvju veiktam varūņdorbam — laiceigā pasaulē Lōčplēša padareitam? Natycu, ka nav, bet tūmār ari nazynu, kōpēc tauta šudiņ krōj putekļus uz sovas pagōtnes spūžajōm vērteibom.

Jūlijs TRŪPS

RAIMONDS ANČS. LOZDUKOLNS (BOLVI) FOTOMAKS KONKURSS

JŪLIJS TRŪPS

»MUNI KUNGI!«

Tai sovulaik kolēgus vairōk nakai symta sovu runu īvodā Latvejas saeimā uzrunōjis deputats Francis Trasuns, nyu dyžais Latgolas vīnōtōjs Latvejas vaļstī otkon vēršas pi myusim ar rokstu krōjuma pyrmō sējuma atkōrtōtu izlaidi. Pyrms 18. novembra svātkim tō prezentaceja nūtyka gon Reigā — Saeimā, gon Rēzeknē — Latgolas kulturvēstures muzejā. Pasōkumā skanējušōs Dīva dzīsmes, Rēzeknes — Aglyunas diecēzes veiskupa J. E. Jōņa Buļa un cytu prīsteru klōtbyutne līcynōja, ka kaţōļu bazneica šudiņ pozitivi pōrvērtējuse attīksmi pret goreidzniku F. Trasunu, kurs sovā laikā atzinis, ka vysvairōk loba devis, kolpojūt Dīvam un cylvākim. Tyka izziņōts, ka metropolits arhiveiskups J. E. Jōņs Pujats gotovs Vatikanā ar Svātū Tāvu runōt par F. Trasuna piļneigu reabilitēšonu.

1. sējumu izdevis vīns nu golvonīm iniciatorim un organizatorim, 6. Saeimas deputats Pīters Keišs stōstēja, ka krīvu laikūs, slepšus losūt F. Trasuna dorbus, atradis daudz leidzeibas ar myusdīnom, taitod lels cylvāks redz desmitim godu tōlu nōkūtnes gaitu. Deputata kungs vēļ ari pībylda, atgōdynūt Zentas Mauriņas dūmu: jo kritizejit kaidu dyžu cylvāku, tod dorit tū ceļūs nūsamatušīs.

Pateišam var pīkrist, jo bez Franča Trasuna Latgolas šudiņ varbyut vairs nabyutu, un jo ari byutu, to na taida, kai ir. Pēc uzrunas »Muni kungi!« jys prota pasaceit tai, ka kungi izdarēja pēc īspējas mozōk slyktu dorbu.

PĪTERS GLEIZDĀNS

NAV LELŌKA UZDAVUMA DZEIVĒ

Vīns nu nadaudzīm akademiski izgleitōtīm latgališim Francis Trasuns nanūgurstūši dorbōjōs tai, lai cyldynōtu Dzimtines ideju, aizstōvēja vīnkōršūs Latgolas cylvākus, jūs volūdu, kulturu, aicynōja tū dareit ari cytus. Dīva un cylvāku prīškā, sev laimi naprosūt, dūmōja par zemes dzeives lykumim, tautu nōkamūs godsymtūs. Sovu tautu vīnōtā Latvejā gribēja redzēt breivu, vasalu, izgleitōtu un skaistu. Nav lelōkas par šū misijas dzeivi!

Turūt rūkōs F. Trasuna kūpōtūs rokstu atkōrtōtō izdavuma pyrmū grōmotu, atvairūt uzmōceigus vaicōjumus: saspringtō dzeive lyka jam pazeit viļšonūs, voi jū — dūmōtōju, ceinātōju, cītēju atstōja vīnu? Kaids liktiņs pīmeklējis atbaļsteitōjus?

F. Trasuna raksteitais vōrds nu jauna nyu izskaņ īkdīnā, nūdūts laseitōju rūseibai bez arhaiskom nūskaņom, aicynoj izvērtēt dzeives teatra kvalitates, vērtīs ar Dīva aci uz tautu, laiku, vārōt jaunō ceļa garumgōjējus, leidzskrējējus, ari leidzcītējus, un atgōdynoj liktiņa stōstu. Nav vīgli apzynōt, kod latvīšim pīnōks tī laiki, kod vysvarena nabyus vys Roma, Ņujorka, Moskova, bet taida byus pošu Reiga, Rēzekne, Rušona, Rucava... un myusu vaļsts — breinumzeme Latveja.

Kūpōtūs rokstu īkšejō byuteiba ir drūšeiba par reitdīnu. Cylvāks spēj byut lels, kod laiceigōs lītas kōrtoj ar gora dedzeibu.

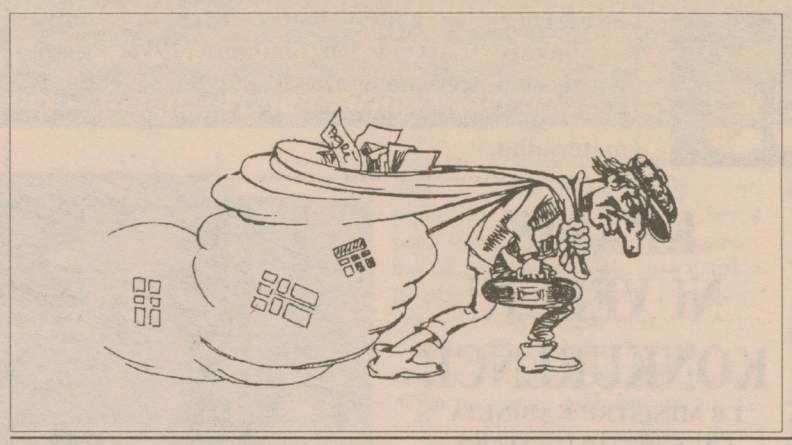

PARODEJA

VOLŪDA KAI MUZEJA EKSPONATS

Pēc publikacejas »Zemturī«
Īcere arestēt dūmu palyka gaisā,
Vōrdu kai eilynu naslēpsi maisā:
Ogrōk slātavīši ar maisi nese gaismu.
Latgola šudiņ vēļ cīnōs
Sovu vēļ dzeivū volūdu
īslēgt muzeja sīnōs...

P. GLĒ. 17. 11. 97

INTA BAIBA

ANNAS STŌSTS

Byut vacam, sovas dzeives nūrītā ir skaisti, bet voi tū saprūt jaunōtne? Jai vacums derdzas, it kai pošus kod to nagaideitu tys pats liktiņs. Un kaida byus jūs dzeive? Anna Caica daudz pīdzeivōjuse. Reiz rudinī dzērdēju jōs monologu.

»...Vyss myužs pagōjis cīteigā dorbā. Pīmiņu, vīnmār beja jōsolst. Jau kolhoza dorbūs. Fermā, kurā strōdōju, 12 gūvem bareiba un yudiņs ar rūkom vin beja jōpīnas. Oka atsaroda ap divu symtu metru attōlumā, jo lūps dīnā izdzer divus trejs spaņus, parēkinoj, cik tī kūpā saīt! Sōkumā nabeja taidu lelu škyuņu, pošom ar zyrgu pēc sīna braukt vajadzēja uz kolhoza ūtru molu. Snīgs dziļš, vazums apsagōž, apkōrt grīžās putiņs, solst.

Un voi vīgli beja ceļtīs reitā agri, lai puļkstiņ četrūs, kai soka, byutu jau uz streipes. Ka dorba daudz, to vēļ ogrōk.

Pēc tam strōdōju sanitari epidemiologiskā stacejā, profilaktiskā nūdaļā. Cik reižu gadējōs zīmā 20 grādu soltumā gaidēt autobusu, lai aizbrauktu apkolpōt sovus punktus. Kai tys beja? Nu, nūslāgts leigums, saceisim, ar kolhozu »Sorkonō ausma«, jamu zōles un braucu indēt peles un žurkas...

Pādejō dorba vīta pyrms pensejas beja sadzeives pakolpōjumu kombinatā. Īsōku ar aussonas cehu, tod pōrcēle uz gotovōs produkcejas nūlyktovu.

38 godi aizvadeiti dorbā un šudiņ, jōsoka, asu nūpeļnējuse tikai tik, lai iznōktu par kū pasyuteit zōrku. Obi ar veiru asam pensionari, sajamom naudas kai izsmīklam. Ar tū jau iztikt navar un, jo myusim nabyutu dōrzeņa, klēveņa... Byutu jau kai kaiminīnei, ari pensionarei, kura soka: »Pasamūstūs nakts vydā un dūmoju — kū nu reita likšu laimei goldā?«

Tū dzēržūt, jōpadūmoj, ka mes vēļ varim kainavin saviļkt golus. Vēļ ari sovu mōti, kurai 86 godi un kura pyrmōs grupas redzes invalide, uzturu...

Šudiņ uz īlas nareši jyutama neivojūša attīksme, sok, kū jyus, veči, te pa kōjom maisotēs, laiks jau byutu... Voi na kotrs reiz byus vacs, un, dūd Dīvs, nūdzeivōt leidz dzili sērmam vacumam! Jaunīm jau gryuši īsadūmōt, ka taidi ari byus, jīm līkas — myužam paliks jauni ar diskotekom, magnetofonim un televizorim... Nā, jo jī jau šudiņ byus taidi pasivi patārātōji, nikō nasavuicēs — namōceis dzeivōt ari brīduma godūs, dzeives nūgalē. Varbyut ka jī ari nav vaineigi vysā vīni poši, kod myusim apkōrt taida nasakōrtōta dzeive, bet ar godim tūmār jōpalīk prōteigōkim. Lai soka — myusu pasauļs samaitōts, tī nikō navar dareit, bet koč mozu uzmaneibu varom veļtēt ari bārnim. Vēļ tī poši pusaudži uz myusim skotōs gaidu pylnom acim, vēļ mozbārnim īsamirdz acteņas, kod sateik vacmammu: nav kū atnasuse?

Kū var dareit — lai cik gryuta pošim dzeive, jōpadūmoj ari par tyvōkū. Mes augam ar Dīva vōrdu, ar ticeibas bausleibom, kuras tū vuicēja. Tagad ir sovaižōk, jaunōtne auguse atrauteibā nu bazneicas, bet jōmēginoj atgrīzt tōs klēpī.

Jōsavuica dzeivōt pīticeigi. Daudz vysapleik lapnu veikalu, bet jimūs pensionars var īnōkt tikai »acs pameilōt«, pēc kaida apgārba gobola varu atsaļaut aizīt uz nūcanōtīm voi humanōs paleidzeibas montu izpōrdūtovom, kū īmontōt par santimim. Nu grōmotom — jo kū praktisku un reizi godā pasyutu tikai vīnu rajona avīzi, jo jimā ir TV programma...

Taids ir myusu dzeives rudiņs. Tikkū izremonējam dzeivūkleiti, nūsvinēju sovu 60 godu jubileju...«

* * *

Kreit snīga pōrslas, dobā jau zīma, vosora beja deveiga, augusts atnese daudz augļu ari šai sīvītei — Annai Caicai.

GODA NŪSLĀGUMĀ

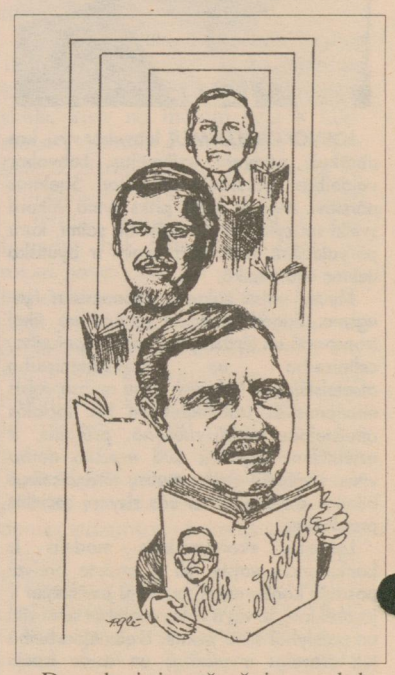

Draudzeigi šaržeigs loba vēlējums Valdim Cicigam, »Myuža gōjuma grōmotas« autoram vacō goda nūgalē.

»ZEMTURS« 1998. GODAM

vīnam mēnešam pasyutams par 40 santimim, trejim – par 1 latu un 20 santimim, sešim – par 2 latim un 40 santimim, vysam godam – 4 latim un 80 santimim. Indekss – tys pats 3053, taipat ari vyslātōkais izdavums vysā vaļstī.

PLENU BERNĀRDS, BĒRZPIĻS VUŠKĀNŪS

LATGAĻU RAKSTNĪCEIBAI JAUNS CENZORS?

Losūt pādejā laikā laikrokstā »Zemturs« nūdrukōtōs kritika Oskara Seiksta publikacejas par pyrmskara latgališu rakstnīceibas darbiņīkim, nikai navar nūīt leidz pōrlīceibai, ka šys kungs strōdōtu šōs rakstnīceibas lobā un tōs atteisteibai. Jys napeļneiti ar sovom kritikom graudoj tōs prestižu, ceņšas šū daļu vīnkōrši nūraksteit nabyušonai.

Par kū tys līcynoj? A vot laikam tū, ka O. Seiksts nivīnu sovā redzes lūkā īslāgtū autoru navērtej pēc gūdeigas un objektivas kritikas principim. Apskotūt sevkuru rakstnīku, dorbā laiž gūzmu svešvōrdu, pīdavom poša sagudrōtu latgališu jaunvōrdu, un tai, gudrai manipulejūt ar literari gnozeologiskim jēdzīnim, sovus definejumus nūstrukturoj leidz taidai abstrakcionisma pakōpei, ka golā nasaīt nikas vairōk, kai vīna ūtra rakstnīka nūkēzeišona.

Nu, kungi, kur tod, šytai lītas stōdeidami, mes aizīsim, ka na uz pūru? Literaturas zynōtnē kritikas uzdavumi, tīseibas un natīseibas ir skaidri nūrōdeitas. Tukša osprōteigu frāžu kuļšona nav nikaida kritika, i kai taida latgališu rakstnīceibu augstōkā pakōpē napaceļs. Lobdareigas kritikas uzdavumi ir daudz cālōki, a na gōneišona.

Latgolas rakstnīceiba ir vasala nūvoda kulturas sastōvdaļa un tautas gora kulturas pakōpes rōdeitōja. Un ari taidā veidā, kai tū dora Seiksta kungs, ar jū eksperimentēt un spēlētīs nadreikst. Pyrmskara voi Latvejas breivvaļsts laika rakstnīceibas darbiņīku davums pīnōceigi izklōsteits literaturas vēstures grōmotōs un cytūs izdavumūs, pi tō strōdōjuši profesionali darbiņīki kai M. Bukšs, J. Leļs, S. Seiļs, V. Seile un cyti, kurus O. Seiksta kungam nūnycynōt tai kai napīsanōktu. Ir jōsaprūt ari tys, ka sevkurs rakstnīks nabyut nav beztīsisks vucyns, ar kuru var reikōtīs kai kuram patvaļdnīkam īīs jō gudrajā golvā. Ari cytaidi dīzkas nūticēs Seikstam, ka jō nūnīvōtī prozaiki, dzejnīki, kuri vysi beja augsti izgleitōti un cīnejami pedagogi, beja tikai taidi najāgas un diletanti, ka naprota uzraksteit ni stōstu, ni dzejūļi, a tikai pōrreproducēja cytu sižetus, tautas dzīsmes utt. Tiši tai teik nūstōdeits A. Eglōja un dažu cytu rakstnīku davums, kas ir galeiga patīseibas sagrūzeišona un tīpat vin atsarūn, kur demagogeja.

Jōvaicoj, kō lobā Seiksta kungs tai pyulejas?

Narodūša, zaimojūša kritika, lai ari izaklausa dailruneiga, nivīnam nav vajadzeiga, bet laseitōjam — jo pavysam navajadzeiga. Ari kotrs sevi cīnūšs raksteitōjs jai pagrīzs mugoru un aizīs cytur. Lyuk, kur taidas pōrgudras kritikas sasnāgums.

1997. goda 18. novembris

JŪLIJS TRŪPS

KA BYUTU...

Ka byutu pōrprotums na klaida,
Tys gōjums jau aiz mugoras.
Ka byutu lobōk systs,
Na sitis pats un nūdevis.
Ka byutu vōrdus dūmōs slēpis,
Par kū vēļ šudiņ jōatbiļd.
Un lauztō prūjam nametis,
Vēļ šudiņ jōsīn kūpā vyss.
Ka tys, kas zynōja,
Gudrōks byutu runōt.
Kū paklauseit tagad,
Jo beja jōdora vakar?
Kas šudiņ nūpeļneits?
Līkās, jau dzeivs nūraksteits.
Un spāks zudis apstreidūt tū,
Bīži ari napeļneitū.
Par veļti kū cerēt,
Jei teišam pādejō mērst.
Kai atrast, kai atrast tū —
Kam reitā jōbyut?

ONTONS SLIŠĀNS

KAS SASĪS »ASTES«?

Laiks nagaida. Laiks nagaida nivīna i nikuo. Laiks voi nu pajam sev leidza, voi īgryuž bezdibinē. Vyss atkareigs tikai i vīneigi nu pīmineit spiejom.

A par kaidom pīmineit spiejom varam runuot mes — latgališi, kurim jov trešajai paaudzei nateik muocāta sova dzymtuo volūda školuos i nateik sasītas paaudzes ar svātuos pīmines saitem?

Šuogods Dzejas dīnuos Bolvu rajonā es cīši ryugti puorsalīcynovu par latgaliskuos pošizpausmes saišu tryukumu pādejūs četru paaudžu storpā.

Mes tok nazynom par pyrmuos atmūdas laika latgališu literarū darbeibu, par Latvejas pyrmuos breivvaļsts latgalīšu literatim na dēļ tuo, ka nagribom, a dēļ tuo, ka navaram nikur izlaseit jūs literarūs sacerejumus. Vyss tok ir iznycynuots i lūti moz kas izdūts par jīm i nu jūs pēc trešuos atmūdas.

Kas to nyu sasīs »astes«? Kas byus tī mecenati, kas uzadrūšynuos zīduot dēļ latgalim tik nūzeimeigas lītas? Kai radzam i jyutam — vaļsts tei nabyus. Myusim tok nav latgaliskuos orientacejas fondu. Vīneiguo politiskuo organizaceja — LDP tuo napaviļks. Kas tūlaik? Voi personeigi Juoņs Blaževiča kungs i LDP vadeituojs Valdis Lauska kungs? Varbyut Saeima pēc Franča Trasuna Kūpuotajīm dorbim īplānuos i cytu latgalīšu — pyrmūs četru Saeimu deputatu kūpuotūs rokstu izdūšonu? A kas izdūs, par pīmāru, Naaizmērstuli?

Es naapskaužu Oskara Seiksta. Nu jis dora svieteigu dorbu. Jis mieginoj sasīt »astes« ar puorstuosta metodi par īpriškejūs paaudžu latgalīšu literatu literaturu, a navys ar personeibuom. Oskars Seiksts naiznycynoj latgalīšu »tai nabogū« literaturu, Oskars Seiksts roda interesi iz šū literaturu i autorim. Jā, tikai i vīneigi tai myusu catūrtuo paaudze īsaintereseisīs par sovas eistuos tautas i eistuos volūdas literaturas atteisteibas celim i naceļam.

Es dūmoju tai: ir pīnuocs pādejais laiks, pareizuok — šudīnes viesturiskais moments pīprosa, »Zemturī« reizi pa reizei īvītuot tematiskus pīlykumus, kuri byutu lātuoki, na kai gruomota, taidus, kai »Latgolas škola«, »Latgaļu dzeja«, »Latgaliskais stuosts i romans« i tai tuoļuok.

A »astu« eistai sasīšonai īsadereitu RU voi DPU sareikuot latgaļu volūdas i Latgolas kulturviestures školuotuoju kursus — seminaru, nūslāgumā piškerūt sertifikatu.

Laiks nagaida. Laiks pamat nabyuteibā myusu prīkšguojēju varūneibu — pastuoveit i byut. Myusim ir juoizzyn par šū varūneibu. Var byut tūlaik i tī, kuri losa Oskaru Seikstu bez nūsūdejuma, īsastuos par pastuoveišonu, a navys sevis napīzeišonu.

Latgolas nūvoda nedeļas laikroksts
REDKOLEGIJA
Dybynōtōjs — A. Rancāna
izdevnīceiba.
Indekss 3053

Masu informacejas leidzekļa registracijas aplīceiba Nr. 1609.
Iznōk nu 1994. goda 30. decembra reizi nedeļā – pīktdīnōs.

Izdevēja nūrēkinu konts Latvijas Unibankas Preiļu nūdaļā Nr. 468425, kods 310101900. Izdevēja adrese: A. Upiša īlā 3-49, Preili LV-5301, tōļruņs 8-253-21516. 1. īspīdlūksne.

Datorsalykums Līvija Kalvāne,
datormaketeišona – Solveiga Sarkane.
Īspīsta SIA «Latgolas druka»
Bazneicas īlā 28, Rēzeknē, LV-4601

ZEMTURS